

- (1) ÜSTÜNDAĞ Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, C. I-II, 4. Bası, İstanbul 1989, s. 190 vd.; ÜSTÜNDAĞ Saim, "Medeni Usul Hukukunda Selahiyet Anlaşmaları", İHFM, C. XXVIII, S. 1-4, s. 330; ALANGOYA Yavuz, *Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi*, İstanbul 1973, se. 72 not 142.
- (2) Bu görüş doktrinde de kabul edilmektedir : ÇELİKEL Aysel, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 2. Baskı, İstanbul 1987, s. 267-268; NOMER Ergin, *Devletler Hususi Hukuku*, 5. Bası, İstanbul 1988, s. 437-438; KURU Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. V, Ankara 1986, s. 4365-4366; KURU Baki, "Sözleşme İle Yabancı Mahkemelerin Yetkili Kılınması", MHB, 1986/2, s. 142; TULUAY Metin, "Milletlerarası Usul Hukuku", ABD, 1984/2, s. 262-263; ÜSTÜNDAĞ S. MYH, s. 75-76. Belirtelim ki, MÖHUK yürürlüğe girmeden önce yabancı mahkemeleri yetkili kılan yetki sözleşmelerinin münhasır bir yetki sözleşmesi olduğu bazı Yargıtay kararlarında da kabul edilmiştir. Bkz. HGK, 9.12.1942. E. T/8, K. 46 (BERKİ Şakir/ERGÜNEY Hilmi, *Yabancılar Hukuku ve Kanun İhtilafları ile İlgili Yargıtay Kararlarının Tahli ve İzahları*, Ankara 1963, s. 153-154); TD, 21.2.1964, E. 63/3608, K. 64/466 (KURU Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. 1, Ankara 1979, s. 419).
- (3) Bkz. Milletlerarası Özel Hukuk Ve Milletlerarası Usul Hukuku Kanunu Öntasarı SEMPOZYUMU, İstanbul 1978, s. 220 vd. özellikle s. 224-225 SAKMAR'ın görüşü. MÖHUK'un 31. maddesi ile ilgili olarak, Danışma Meclisinde tasarı görüşülürken bu konuda hiç söz alınmamıştır. Bkz. Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, C. 4, Yasama Yılı : 1, 72. Birleşim (25.3.1982), s. 601; S. Sayısı 109.
- (4) HGK'nun 20.6.1973 tarihli kararı bkz. ÇELİKEL Aysel/NOMER Ergin, *Devletler Hususi Hukuku, Örnek Olaylar - Mahkeme Kararları*, 3. Bası, İstanbul 1986, s. 319-321.

Yayın Kurulu : Arş. Gör. O. Gökhan Antalya, Arş. Gör. Pervin Ayazlı, Arş. Gör. F. Hakan Baykal, Arş. Gör. Talat Canbolat, Arş. Gör. Dr. Bihterin Binçkol, Arş. Gör. Fethi Gedikli, Arş. Gör. Atilla Nalbant, Doç. Dr. Ali Rıza Okur, Yrd. Doç. Dr. Hayrettin Ökçesiz, Öğr. Gör. Nihal Saban, Arş. Gör. Dr. Mehmet Somer, Arş. Gör. Yılmaz Yazıcıoğlu, Yrd. Doç. Dr. Kamil Yıldırım, Arş. Gör. Dr. Turan Yıldırım, Arş. Gör. İlhan Yılmaz.

Yazı İşleri Sorumlusu : Yrd. Doç. Dr. Hayrettin Ökçesiz
Haberleşme adresi : Yrd. Doç. Dr. Hayrettin Ökçesiz,

M.Ü. Hukuk Fakültesi,
Haydarpaşa/İstanbul

Dizgi ve Baskı : Met-Er Matbaası
Yayınlanan yazılar referans verilerek aynen alınabilir.

YAŞAMIN ANLAMI ÜZERİNE

Prof. Dr. Vecdi ARAL

1. Anlam ve değerler

Anlam kavramı ile değer kavramı arasında sıkı bir bağ vardır. Bir şey değerlerle ilişkisi olduğu, değerlerin gerçekleşmesine hizmet ettiği ölçüde anlam kazanır, bir anlama sahip olur. Anlaşıyor ki yaşam, anlamını değerlere borçludur.

Değerlendirme olmasaydı, varlık içi boş bir kabuğa dönerdi (1).

Biz de yaşamın anlamını değerleri algılayıp yaşadığımızda kavrarız; hakikat, etik, estetik ve dinsel değer yaşantısında yaşamın anlamı bize bir iç veri olarak açılır, sanki içimize doğar. Buna göre insan yaşamının anlamı değerlere bağlıdır ve bireysel yaşam bir anlam kazanacaksa bu, ancak yaşamda değerlerin gerçekleştirilmesiyle olur. Böylece de mutlu yaşamla anlamlı yaşam özdeşleşir; çünkü bireysel yaşamda değer gerçekleştirilmesi süreci insan olma, yetkin bir varlık olma sürecidir. Bu ise, insanın mutluluğudur. Nitekim mutluluk bir yerde "gerçekleşmesi anlamlı etkinlik ve etkileşimle ulaşılabilecek" bir durum diye gösterilmektedir (2).

2. Yaşamın anlamı sorusu

İşte yaşamın anlamı ile mutluluk arasındaki bu sıkı bağ dolayısıyla yaşamın anlamı sorusu, yaşamın bir anlamı olup olmadığı sorusu yaşama ilişkin ilki ve en önemlisi olma niteliğini kazanmaktadır. Zira,

Şüphesiz, mutluluk verecek şeyleri vaktinde öğrenmek gerektir; çünkü her şeyimiz ondadır. Kim mutlu değilse onu elde etmek için her zahmete katlanmalıdır (Epikür; Menoikeus'a Mektup) (3).

Bu bağ aynı zamanda yaşamın anlamı sorusuna yaşamın bütününe ilişkin olma gibi geniş ve tümel bir kapsam da kazandırmaktadır. Gerçekten, bu sorunun cevaplandırılması yaşam biçimimizi belirlemede, yaşam yolumuzun bizi aydınlığa yada karanlığa götürmesinde etken olmaktadır.

Her insanın yaşamında bu sorunun, bilincini zorladığı anlar vardır; bunlar onun, yaşamın gizemi ile karşı karşıya kaldığı saatlerdir. O zamana değin anlaşılır görünen varlığımız birdenbire bir soru olup çıkarılır. "Dünyaya gelmiş bulunuyoruz; oysa bir zaman önce yoktük, bir zaman sonra da yine yok olacağız. Dünyaya gelmemizin anlamı ve amacı nedir? Niçin varız? Yaşam yolumuz nereye gidiyor?" diye kendi kendimize sorarız.

Günlük yaşamdaki yüzeysel olaylar bile bu "Niçin?" ve "Nereye?" sorularının ortaya çıkmasına neden olabilir. Başarısızlık, her türlü talihsizlik, yoksulluk ve sefalet, hastalık ve ölüm pek olasıdır ki, varlığımızı soru kimliğine sokar, bizi anlam sorusu ile karşı karşıya bırakır.

3. Yaşamın bir anlamı olduğu

Yaşamın anlamı konusunda bazıları kuşku duyma

eğilimini gösterebilir. Oysa, yaşamın bir anlamı olduğu kesindir. Gerçi yaşamın anlamı sorusuna çok değişik, hatta birbirine karşıt cevaplar verilmiş ve verilmektedir. Ancak, burada deyimlenmesi gereken şu ki, yaşamın anlamı konusunda yorum ve görüşler çok değişik de olsa, hepsi yaşamın bir anlamı olduğunda birleşmektedir; yaşamın bir anlamı olduğu onların da ortak bir kanısıdır.

Bütün davranışlarımızda, yapıp etmelerimizde, yaşamın bir anlamı olduğunu önceden kabul ederiz. Tüm eylemlerimiz en derin bir biçimde yaşamın herhangi bir anlamı olduğu kanısından kaynaklanır. Varlığımız tinsel bakımdan bir çöl gibi cansız ve kurak olsaydı, yaşam anlamından tümüyle yoksun bulunsaydı, bizde herhangi bir eylem arzusu ve istem için hiçbir hedef ve amaç tasarımı bulunmayacaktı. Çünkü bir istekte bulunmak demek bir amaç izlemek, eyleme geçmek de o amacı gerçekleştirmek demektir. Böylece anlamdan yoksun dünyada düşünen, duyumsayan bir varlık olarak biz, asla var olamazdık. Övlesi bir dünyada yaşayan varlık, amaçlar izleyen ve onları gerçekleştiren, akıl ve duygu sahibi bir varlık değil, akıl ve duygudan yoksun bir varlık olabilirdi.

Her şeyin anlamsız olduğunu söylediğimiz anda bile anlamlı bir şey söylemiş oluyoruz (4).

Bu nedenledir ki, bizim için "neden" ve "niçin" sorularını ve dolayısıyla da bunlara verilecek cevapları içermeyen "raslantı" kavramı, asla bilimsel bir kavram olarak söz konusu olamaz (5).

Yaşamın bir anlama sahip olduğu, onun anlamsız olmayacağı düşüncesi o denli zorludur ki, yaşamda bir anlam bulamadığı inancına varıp yaşamına son veren bir kimse dahi, mantığa uygun ve tutarlı görünen bu davranışı ile aslında yaşamın herhangi bir anlamı bulunduğunu, büsbütün anlamdan yoksun bulunmadığını kanıtlamış olur. Çünkü hiç değilse, yaşamda bir anlam bulamamanın sonucu olarak kararlaştırıldığı kendini öldürme eyleminin anlamlı olduğu, bir anlamı bulunduğu kanısına varmış olmaktadır; yaşamın hiçbir anlamı olmadığı için -ki bu, onun düşüncesidir- tek doğru ve akla uygun olan şey ona son vermektir. Burada ortaya çıkan çelişki, yaşamın anlamla dolu olduğunu, yaşamın bir anlam taşımasının onun niteliği gereği bulunduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Ciddi ve tutarlı bir nihilistin (yolculuk yanlısının) asla var olmadığı ve hiçbir zaman da var olmayacağı, bu bakımdan rahatlıkla söylenebilir. Gerçi bir kimse her yüceliği, tinsel karakterde olan her şeyi hor görüp yadsıyabilir; bir hayvan gibi duygusuz ve kabaca yaşayabilir. Fakat buna rağmen yaşamını sürdürürse, bu olayda şu kanı açığa çıkmaktadır ki, yaşamayı sürdürme herhangi bir biçimde anlamlıdır ve herhalde kendini öldürmeye yeğ tutulmalıdır.

Dünyanın hiçbir anlamı yoktur, demek, her çeşit değer yargısını ortadan kaldırmak olur. ama, yaşamak ve meselâ yiyip içmek kendiliğinden bir değer yargısıdır. Ölmeye yanaşmadığı müddetçe, insan yaşamayı seçiyor demektir. O zaman da, görece de olsa, yaşamaya bir değer veriyoruz demektir (6).

Böyle olunca da nihilistlerin uygulaması kuramlarıyla çelişmektedir. Her ne kadar kuramsal olarak reddediliyorsa da, yaşamakta (yaşamı sürdürmekte) onun anlamının onanması vardır; yaşamakla insan, yaşamının bir anlamı olduğunu kabul etmiş olmaktadır. Alınan her nefeste, her düşünme ve duyumsamada, her istek ve davranışta yaşamın anlamı üzerine bir kabul, bir onama gizlidir. Yaşamın anlamının içten bir tartışılması ve yadsınması normal bir insan için olanaksızdır.

Bir insan yaşamın değerini ve anılarını tartışmaya başladığı an, hastalanmaya mahkûmdur.

(S. Freud) (7).

Üstelik yaşamın anlamını açıkça ve doğrudan doğruya yaşadığımız da bir gerçektir. Ruhsal yaşamımızın en yüksek noktalarında yaşamımızın anlamı bize bir iç yaşantı olur. Yaşadığımız değişik değer yaşantılarında bize onun anlamı öyle saf ve aydınlık bir biçimde açılır ki, onu görmemek için tinsel gözlerimizin kör olması gerekir. Yüksek bir değeri, örneğin bilim yada sanatta bir hayranlık duygusunu, derin bir coşkuyu yaşamakla içimizin gelişip zenginleşmesinin bize verdiği mutluluk, yaşamın anlamını kabul konusunda en ciddi ve en kesin inancın uyanmasına neden olur. Çünkü bilim ve sanatın yüksek dünyası bizi, anlamsızlıkla dolu günlük yaşamımızın üstüne çıkarır ve bize onun daha derin bir boyutunu, asıl ve saf anlamını açar. Bunun üzerine derinden derine tüm yüksek ve iyi şeylere yönelir, yaşamın sevinç ve coşku içinde yaşayıp algıladığımız anlam ve değerlerini kendimizde gerçekleştirmeye, onların kendi varlık ve yaşamımızın kaba gerçekliğine aktarmaya çalışırız; hiç değilse içimizde böyle bir isteğin tuttuğunu duyumsarız (8).

(1) Nietzsche, s. 61.

(2) Schmidt, s. 205 "Glück" terimi.

(3) Epikür, s. 33.

(4) Camus, s. 22.

(5) Bkz. Aral, s. 158, dip notu 239.

(6) Camus, s. 22.

(7) Bilim ve Teknik, C. 20, s. 233, Nisan 1987, s. 36'dan.

(8) Bkz. Hessen. s. 10 vd.; Aral, s. 78 vd. Ayrıca bkz. Köknel, s. 19.

BİBLİYOGRAFYA

ARAL, Vecdi - Toplum ve Adaletli Yaşam, Sorumluluk ve Kişiliğin Kazanılması, Filiz Kitabevi, İst. 1988.

BİLİM ve TEKNİK Dergisi.

CAMUS, Albert - Denemeler (Çev. S. EYÜBOĞLU, V. GÜNYOL), Çan Yayınları, İst. 1960.

EPİKÜR - Mektuplar ve Maksimler (Çev. Hayrullah ÖRS), Remzi Kitabevi, İst. 1962.

HESSEN, Johannes - Der Sinn des Lebens, Münster/Westfalen 1955.

KÖKNEL, Özcan - Kişilik, Kayıdan Mutluluğa, Altın Kitaplar Yayınevi, İst. 1982.

NIETZSCHE, Friedrich - Böyle Buyurdu Zerdüşt (Çev. A. Turan OFLAZOĞLU), Cem Yayınevi, İst. 1984.

SCHMIDT, Heinrich - Philosophisches Wörterbuch, sieb-zehnte Auflage, Stuttgart 1965.